

6 december 1916

Belgische geïnterneerden.

Hedenmorgen worden 4 compagnieën geïnterneerde Belgische soldaten uit Rijs naar Harderwijk overgebracht en 2 compagnieën uit Oudemirdum op 12 dezer naar het kamp van Zeist.

Men meldt ons van de grens:

Zondag zijn hier negen Belgen, waaronder twee brievenbestellers, aangekomen, die verklaren, dat van de Belgen, die naar Duitsland gedeporteerd waren, een groot gedeelte is teruggekomen. De Duitsers hebben hen, die in de dorpen Herstal, Vivegnis, Paine, Lanaken en in verscheidene andere Hollandse grensplaatsen wonen, de vrijheid gegeven.

De wegvoering van Belgen naar Duitsland.

Het dagelijks bestuur der afdeling Nederland van de bond van neutrale landen deelt mede, dat het in weinige dagen duizenden betuigingen van instemming heeft ontvangen met zijn voorstel, een beroep te doen op de Amerikaanse natie, opdat zij haar regering ertoe zou bewegen om de leiding te nemen van een gemeenschappelijk optreden der neutralen. Dat beroep is thans verzonden; het bestuur zal het ook hier te lande publiceren, zodra het weet, dat het beroep alle steden van de Verenigde Staten heeft bereikt. In dezelfde geest heeft het zich thans ook tot leidende mannen in de andere neutrale staten van Europa en Amerika gewend.

Het bestuur meent, dat men hier te lande beter dan ergens elders van de toestand in België op de hoogte is, en dat men zich hier

dadelijk moet opmaken tot een volksbeweging, die onze regering dwingt, ook van haar kant het gemeenschappelijk optreden der neutralen te bevorderen. Het wenst, dat verzoekschriften van de volgende inhoud aan de minister van binnenlandse zaken, tijdelijk voorzitter van de ministerraad, zullen worden gezonden:

Het protest der Belgische bisschoppen en dat van de te Brussel verblijvende ministers van staat, senatoren en volksvertegenwoordigers stellen buiten twijfel, dat de wegvoering van duizenden Belgen naar Duitsland geschiedt onder omstandigheden, die haar tot een hoon maken voor de beschaving. Wel hebben enkele regeringen en gelukkig ook de onze reeds te Berlijn geprotesteerd, maar er moet blijkbaar meer gedaan worden, want de wegvoeringen duren voort. Nederland moet hier voorgaan, want Nederland is van de toestand in België het best op de hoogte. Met aandrang verzoeken wij de regering tot een gemeenschappelijk optreden der neutrale staten het initiatief te nemen. De wijziging in de duikbotenoorlog heeft getoond, dat reeds het optreden van één staat invloed kan hebben. Meer is van gezamenlijke actie te verwachten en meer moet thans ook worden bereikt.

Duitsland moet de deportaties staken en de weggevoerde Belgen op menswaardige wijze terugvoeren. Het moet de Belgische nijverheid zoveel mogelijk herstellen. Het moet beseffen, dat dit de eisen zijn, waarvan de neutralen niet zullen afwijken. Het tijdstip is gekomen, waarop de stem der menselijkheid niet langer kan zwijgen uit overwegingen van eigenbelang.

Moge de regering tonen, dat zij leiding weet te geven, nu een grote plicht aan ons kleine volk onafwijsbaar wordt opgelegd.

De Belgische kring te Leiden houdt morgenavond een openbare protestvergadering tegen het wegvoeren van Belgische burgers uit het bezette gebied. Als spreker zal mr. A. de Groeve optreden.

7 december 1916

Het wegvoeren van Belgische burgers.

Havre, 6 december. De regering heeft een protest ontvangen tegen het wegvoeren van de Belgische burgers, dat de kamerleden en senatoren voor Bergen aan generaal von Bissing gezonden hebben. In het document wordt gevraagd dat de gouverneur van het bezette België zijn gezag zou gebruiken om een einde te maken aan de schending van het volkenrecht.

Wat ons betreft, zo zeggen de ondertekenaars van het verzoekschrift, wij zouden te kort geschoten zijn in onze plichten van vertegenwoordigers van het volk, zo wij niet de stem van ons geweten hadden doen horen op zulk een ernstig en smartelijk ogenblik.

Het document heeft diepe indruk gemaakt.

Het protest van Nederland tegen de wegvoering van Belgen.

Het St. P. T. A. seint ons uit St.-Petersburg, dat de Nowoje Wremja met grote voldoening het protest heeft begroet, door de Nederlandse regering geuit nopens de wegvoering van Belgen. Dit protest was door voortreffelijke gevoelens ingegeven. Op de dag der algemene liquidatie zal ermee rekening worden gehouden, dat Nederland aan Duitsland heeft in herinnering gebracht, dat er nog recht en gerechtigheid bestaat.

Het blad is van oordeel, dat de Nederlandse regering haar nota zo diende aan te vullen, dat niet nog andere Belgen zullen kunnen worden weggevoerd, ter vervanging van de voormalige Belgische vluchtelingen in Nederland, voor welke de Nederlandse regering de terugkeer (uit Duitsland) naar hun land vraagt.

Verzuimt Nederland dat, dan staat voor het Belgische volk een nieuwe beproeving te wachten.

De wegvoering van Belgen uit hun land.

Berlijn, 7 december. De Norddeutsche Allgemeine Zeitung schrijft: De Belgische regering heeft door bemiddeling van het Spaanse gezantschap te Berlijn, dat belast is met de waarneming van de Belgische belangen in Duitsland, een klacht laten indienen over het vervoeren van Belgische werklozen naar Duitsland en het dwingen tot arbeid. Die klacht is afgewezen als zijnde ongegrond.

Volgens verordening van de gouverneur-generaal te Brussel van 15 mei 1916 worden personen, die openbare onderstand genieten en zonder voldoende reden het aannemen of voortzetten van aan hun werkkrachten beantwoordende arbeid weigeren, met vrijheidsstraffen of arbeidsdwang bedreigd. Die verordening is met het volkenrecht volkomen in overeenstemming, want volgens art 43 van het Haagse reglement op de oorlog te land, moet de occuperende staat voor de handhaving van de openbare orde en het openbare leven in het bezette gebied zorg dragen en met dat doel, voor zover de wetten van het land te kort schieten, door aanvullingsverordeningen tussenbeide komen. Tot de handhaving van de orde behoort echter ongetwijfeld dat mensen die geschikt zijn om te werken, zoveel mogelijk tot werken worden gebracht. De werkloze en dientengevolge onderstand behoevende Belgen

worden in het westelijk gebied door de Relief Commission gevoed. Deze instelling heeft in de gegeven omstandigheden een openbaar karakter, zodat hun ondersteuning als een openbare zaak te beschouwen is. Aan de werkloze Belgen wordt, daar hun wegens de verlamming van de Belgische nijverheid geen gelegenheid tot arbeid of ten minste behoorlijke arbeid in België zelf kan aangeboden worden, lonend werk in Duitsland verschaft, waar reeds een groot aantal Belgische arbeiders vrijwillig werkzaam is. Ten aanzien van die werkloze Belgen, die dat voorbeeld niet volgen, is krachtens de verordening van de keizerlijke gouverneur-generaal te Brussel van 15 mei 1916 een werkdwang niet te vermijden. Daarbij is, gelijk vanzelf spreekt, alle werk uitgesloten, waartoe de bevolking van een vijandelijk land volgens het volkenrecht niet gedwongen kan worden.

Verdere bezwaren van de Belgische regering, die eveneens door het Spaanse gezantschap te Berlijn ingediend zijn, richten zich hiertegen, dat de werkloosheid in België door het Duitse bestuur zelf op touw gezet en het tewerkstellen van werklozen zonder bijzondere goedkeuring verboden werd. Er zouden zich bij de uitvoering van de maatregelen in België tonelen van verschrikking hebben afgespeeld. De weggevoerde Belgen zouden in Duitsland in fabrieken tot vervaardiging van oorlogsmaterieel, in het bezette gebied van Frankrijk tot het maken van loopgraven en tot het aanleggen van militaire spoorwegen gebruikt zijn. Verder beweert de Belgische regering dat de Duitse regering stelselmatig fabrieksmateriaal in België heeft opgevorderd, om de hervatting van het werk bij het sluiten van de vrede te verhinderen en de Belgische concurrentie eens en voor altijd terzijde te stellen en het land op die wijze ten gronde te richten.

Ook die bezwaren missen, naar aan het Spaanse gezantschap geantwoord is, alle grond. Het tewerkstellen van werkloze Belgen door de gemeenten moet weliswaar van de goedkeuring van het Duitse bestuur afhankelijk gemaakt worden. Dat gebeurde echter uitsluitend om te verhinderen, dat de economische toestand van de gemeenten door onnodig kostbare werkzaamheden in gevaar werd gebracht. Dat zich bij het wegvoeren van Belgische arbeiders tonelen van verschrikking zouden afgespeeld hebben is niet met de feiten in overeenstemming. Veeleer is de wegvoering geschied zonder hardheid en met alle mogelijke consideratie. Noch in Duitsland noch in het bezette gedeelte van Frankrijk worden Belgische werklozen gedwongen tot werk, dat volgens het volkenrecht verboden is. Als er fabrieksmaterieel is opgevorderd, was dat door de behoeften van het leger vereist en dientengevolge volgens art. 52 van het Haagse reglement op de oorlog te land gerechtvaardigd.

Ook op andere door het Spaanse gezantschap ter sprake gebrachte punten, als de betaling van arbeid en het postverkeer, konden bevredigende verklaringen gedaan worden.

Londen, 7 december. De Daily Chronicle verneemt uit New York van gisteren: Maeterlinck deed in de New York Tribune een hartstochtelijk beroep op Amerika, waarin hij verklaart: "In de menselijke taal zijn geen woorden om de geschiedenis van Duitslands onmenselijke handelingen jegens België, welke in de geschiedenis geen weerga hebben, te beschrijven. Wat Rome deed, was dat het slaven maakte en nauwlettend voor hen zorgde, om hun leven lang hun bruikbaarheid te behouden. Wat Duitsland doet, is een moord op grote schaal. Het tracht een land te vernietigen en het niet alleen tot slavernij, maar ter dood te brengen. Zeg de Amerikaanse natie, dat de gehele wereld een beroep op haar doet.

Zeg haar, dat de gehele wereld, tegenover de monsterachtige onmenselijkheid van Duitsland, afwacht, om te zien of de geest van haar vaders nog vaardig onder haar is. Kleinere staten hebben geprotesteerd – laat Amerika nu handelen! De tijd voor protesten is voorbij, Duitsland handelt, laat Amerika zich aan het hoofd stellen van een verbond van onzijdigen met een politiek van actie, om Duitsland te dwingen zijn onmenselijke politiek van slavernij en dood jegens kleine volkeren te staken.”

Havre, 6 december. De deportatie in België duurt voort. In Gent voeren de Duitsers niet alleen de arbeiders, maar ook de aanzienlijke burgers zonder onderscheid van rang en leeftijd weg. De afgevaardigden en senatoren van het arrondissement Bergen hebben met kracht tegen de deportatie protest aangetekend.

8 december 1916

Australië en de wegvoering van Belgen.

Havre, 7 december. Minister Vandervelde heeft uit Melbourne het volgende telegram van Hughes, de minister-president van het Australische Gemenebest, ontvangen over de oproep der Belgische werklieden aangaande de wegvoering van Belgen: “Ge kunt er op rekenen, dat aan uw manifest de grootst mogelijke openbaarheid zal worden gegeven. Wij verenigen ons, evenals de andere beschaafde volkeren, met het verontwaardigd protest tegen deze jongste inbreuk op het volkenrecht.

Naar de Telegraaf verneemt, zijn gisteren verscheidene Duitse sociaaldemocraten, onder wie Scheidemann, te 's Gravenhage geweest, waar zij confereerden met hun Nederlandse partijgenoten. Het voornaamste onderwerp der besprekingen was de wegvoering van de Belgen. Meerderheid en minderheid in de

Duitse partij zijn eensgezind in hun veroordeling van de houding, die de Duitse regering in deze heeft aangenomen.

De Telegraaf kan mededelen, dat tegen de wegvoering van de Belgische burgers ook in Duitsland door de sociaaldemocraten protestmaatregelen zullen worden genomen. In de commissie van de Rijksdag hebben meerderheid en minderheid reeds ernstig geprotesteerd. Verschillende protestmaatregelen worden overwogen.

9 december 1916

Een protest van de Amerikaanse regering tegen de wegvoering van Belgen.

Washington, 8 december. Het ministerie van buitenlandse zaken maakt een nota aan Duitsland openbaar, waarin verzet wordt aangetekend tegen het wegvoeren van Belgen voor gedwongen arbeid, als zijnde in strijd met alle precedentes en met de beginselen der menselijkheid.

Washington, 8 december. De nota betreffende het wegvoeren van Belgen is de 29^e november naar Berlijn overgeseind. Ze verklaart: De regering der Verenigde Staten heeft met de grootste bekommering en leedwezen vernomen van de politiek van de Duitse regering, om uit België een gedeelte van de burgerbevolking weg te voeren ten einde haar tot arbeid in Duitsland te dwingen. Ze is genoopt in vriendschappelijke geest, maar zeer plechtig verzet aan te tekenen tegen deze handelswijze, die een inbreuk is op alle precedentes en op de menselijke beginselen der internationale gebruiken, die sinds lang door beschaafde naties bij de behandeling van non-combattanten zijn aanvaard en gevolgd. Verder verklaart de regering der Verenigde Staten overtuigd te zijn, dat de gevolgen

van deze politiek, indien zij wordt voortgezet, noodlottig zullen zijn voor de hulpverschaffing in België, welke uit menslievende overwegingen beraamd en met goed gevolg ten uitvoer gebracht is, wat algemeen betreurd zou worden en, naar men aanneemt, de Duitse regering ernstige ongelegenheid zou veroorzaken.

De deportaties in België.

Het uitvoerend comité van het Internationaal Socialistisch Bureau, welk comité bestaat uit de heren P. J. Troelstra, H. H. van Kol, , J. W. Alberda en Camille Huysmans, secretaris, is het volgende schrijven gezonden aan de heer Emile van der Velde, voorzitter van het Internationaal Socialistisch Bureau, als antwoord op diens tot het comité gericht schrijven, waarin werd opgewekt tot een internationaal protest van de socialistische partijen, inzonderheid ook van de sociaaldemocraten in Duitsland, tegen de deportatie van Belgen:

“Waarde partijgenoot,

Wij hebben van uw brief aan ons comité en de afdelingen der Internationale met warme sympathie en diepe ontroering kennis genomen. Niet minder heeft ons de noodkreet getroffen, door Belgische arbeiders, van alle richtingen en partijen, tot de arbeiders van alle landen gericht.

Bij uw en hun protest tegen de met het volkenrecht en de menselijkheid spottende behandeling, de Belgische arbeiders door de Duitse overheid aangedaan, sluiten wij ons zonder voorbehoud aan. Wij verwerpen absoluut alle spitsvondige redeneringen waarmee men tot heden van Duitse zijde de deportatie van Belgen naar Duits gebied en hun tewerkstelling ten behoeve van hun overweldigers tracht te vergoelijken. Ook wij hebben kennis

genomen van de verklaringen van de militaire gouverneur te Antwerpen von Huene in oktober 1914, dat geen Belgische jongelieden naar Duitsland zouden worden gezonden, hetzij om bij het leger te worden ingedeeld, hetzij om er dwangarbeid te verrichten. Ons is het bekend dat op deze verklaring en een gelijklopende aan de Duitse gouverneur-generaal in België, de Belgische en de Nederlandse regeringen de terugkeer van honderdduizenden vluchtelingen naar hun vaderland hebben bevorderd. Zonder aarzelen spreken wij, als het unaniem oordeel van ons comité, onze verontwaardiging uit over deze schennis van recht en goede trouw.

Terwijl wij ons verplicht achten de verbreiding van uw protest en van de noodkreet der Belgische arbeiders in alle kringen van de Internationale zoveel mogelijk te bevorderen en op herstel van het onrecht aan te dringen, is het ons een grote voldoening, u te kunnen mededelen, dat de Duitse sociaaldemocratie reeds op verschillende wijze bij haar regering heeft geprotesteerd, nog voordat haar uw protest had bereikt. Het is u bekend, dat in de rijksdagzittingen van 31 november en 3 december jl. bij de behandeling van de wet, die de verplichting tot de militaire dienst ook tot de civiele hulpdienst uitbreidt, verschillende sociaaldemocratische sprekers de gelegenheid hebben weten te vinden, om hun stem tegen de deportatie van de Belgen te verheffen.

Het waren de partijgenoten Vogtlierr, Haase en Dittmann van de Sociaaldemocratische Arbeidersgemeenschap, terwijl namens de meerderheid der sociaaldemocratische rijksdagfractie partijgenoot Bauer zich bij hun protest aansloot. Laatstgenoemde spreker deelde in de rijksdag tevens mede, dat zijn fractie reeds in de commissie en in directe verhandelingen met de regering ten gunste

van de Belgische arbeiders werkzaam was geweest en dat ook namens de Duitse vakverenigingen in deze richting was gewerkt.

Onmiddellijk na afloop van de behandeling van die wet hebben zich – in aansluiting met uw oproep en in overleg met de Oostenrijkse sociaaldemocraten – twee vertegenwoordigers van de Duitse sociaaldemocratische partij, die voorstander is en blijft van het herstel van de Belgische onafhankelijkheid, partijgenoten Scheidemann en Ebert, naar Den Haag te begeven, om met ons comité over de zaak der Belgische arbeiders te beraadslagen. Zij deelden ons mede, dat reeds voor de openbare behandeling de zaak door partijgenoot Legien uitvoerig in de begrotingscommissie was behandeld en dat hij zich daarbij niet slechts op gronden van recht en menselijkheid, doch ook op praktische gronden, ontleend aan zijn kennis van de Belgische arbeiders, ten stelligste tegen hun gedwongen tewerkstelling had uitgesproken. Wij hebben daarop onze Duitse partijgenoten nader ingelicht over de treurige toestanden in België, met name over de schuld van de Duitse overheid zelf aan de daar heersende werkloosheid en zij hebben ons hun voornemen te kennen gegeven, om daarnaar een ernstig onderzoek in te stellen en alles te doen, wat dienen kan, om deze dwangmaatregelen tegen te gaan.

Uit deze feiten blijkt, dat ge niet ten onrechte hebt gemeend, een beroep te mogen doen “op alle leden der Internationale, op de onzijdigen, op de oorlogvoerenden en zelfs op hen die tegen elkaar strijden!” Inderdaad: “na al het gebeurde en ondanks alles zijn zij socialisten!”

In deze conferentie met de twee vertegenwoordigers der Duitse sociaaldemocratie, kwamen verschillende gevallen van dwang, onrecht en onmenselijkheid ter sprake, wel niet zo in het oog

springend als het Belgische maar toch van die aard dat het gewenst zou zijn, tot herstel daarvan de socialistische partijen en hun politieke vertegenwoordiging in de oorlogvoerende landen in voortdurende actie te houden.

Wegvoering van gevangenen, vaak buiten Europa – slechte behandeling van krijgsgevangenen – belemmering van correspondentie van gevangenen en soldaten met hun familie, waarvan allerlei onnodige verscherping van oorlogsleed het gevolg is – wegvoering van burgerlijke bevolking door oorlogvoerende machten, internering van vreemdelingen, behorende tot een vijandige macht – represailles ten koste van gevangenen en geïnterneerden in plaats van wederzijdse tegemoetkoming te hunnen gunste – ziedaar zovele gevolgen van de oorlog, buiten zijn eigenlijk wezen gelegen, welke hetzij in het algemeen, hetzij in hun toepassing op bijzondere gevallen, deze actie meer en meer noodzakelijk maken. Door ons werd daarom het idee geopperd, dat de afdelingen der Internationale, waarop ge terecht een beroep hebt gedaan voor de zaak der Belgische arbeiders, voor de door ons genoemde zaken, meer duurzaam zouden moeten samenwerken. Indien de partijen der voornaamste oorlogvoerende landen elk een vertegenwoordiger benoemden in een te Den Haag te vestigen comité dat onder de leiding van het uitvoerend comité van het Internationaal Socialistisch Bureau zou staan, zou dit het centrale bureau kunnen zijn, van waaruit de parlementaire vertegenwoordigers de inlichtingen zouden kunnen krijgen, nodig om bij hun regeringen op de opheffing van tal van misstanden betreffende de reeds genoemde zaken, aan te dringen.

Dit denkbeeld, door de vertegenwoordigers van de Duitse sectie der Internationale met sympathie begroet, wordt door ons in uw welwillende aandacht en medewerking aanbevolen. Wij hopen, dat

ge tot de uitvoering daarvan zult willen medewerken door uw invloed aan te wenden, ook bij de Franse en Engelse partijen, die naast de socialistische partijen van Duitsland, Oostenrijk-Hongarije, Italië en Rusland in die commissie zouden moeten zitting nemen, om althans tot een begin van actie te kunnen komen. De verdere uitbreiding ervan zou daarna moeten worden overwogen; maar daarop kan de zaak niet meer wachten.

Wij willen openlijk uitspreken, dat deze commissie in geen enkel opzicht het politiek karakter zou dragen, dat onafscheidelijk verbonden is aan een samenkomst van het Internationaal Socialistisch Bureau, waartoe tot nog toe de Franse en Engelse partijen hun medewerking niet hebben willen verlenen. Het geldt hier de stichting van een hulpcomité, waarvan het doel uitsluitend is het onnodige leed van de oorlog te verzachten, dat op de arbeidende klasse het eerst en het zwaarst drukt, en dit leed waar mogelijk te voorkomen. Naarmate de oorlog duurt wordt de oorlogvoering verscherpt, en wordt dus het optreden van zulk een internationale commissie dringender noodzakelijk. De Internationale zou haar plicht verzaken, indien zij niet met eerbiediging van het standpunt der verschillende secties, zolang deze niet onderling tot overeenstemming zijn gekomen, alles doet wat in haar vermogen is, om het leed van de oorlog te lenigen en onnodige verscherping daarvan te voorkomen.

Mocht het door ons aanbevolen denkbeeld worden verwezenlijkt, dan zou uit de deportatie van onze mateloos zwaar geteisterde maar desondanks voor hun onafhankelijkheid pal staande Belgische kameraden althans een werk van internationale betekenis voor de arbeidersklasse der oorlogvoerende landen zijn voortgekomen.

L. Picard zegt in zijn blad, De Vlaamsche Gedachte, zijn mening over de deportaties in België. Wij ontlenuen aan het artikel twee fragmenten, vooreerst dit:

De oorlog is een wreed bedrijf, en waar de vrede zo moeilijk te bereiken is als nu, worden op het laatst aan alle zijden zoveel mogelijk alle beschikbare krachten aangewend.

Zo wil Duitsland nu ook de beschikbare mannenarbeid uit België – Vlaanderen en Wallonië – naar Duitsland overbrengen om hem daar te benuttigen in de economische defensie tegen de Engelse blokkadepolitiek.

In deze benarde tijden, in het vooruitzicht van nog slechtere dagen, werden mannen van hun vrouwen, vaders van hun kinderen, zonen van hun moeders afgerukt.

Wij, flaminganten, die steeds ten nauwste samen voelden met het volk, voelen ook nu met diepe smart, het niets ontziend geweld en het wordt ons koud om het hart als wij zien hoe Duitslands opperste legercommando alles nog slechts berekent in verhouding tot het haar gestelde enige doel: het veroveren van een voor Duitsland gunstige vrede.

België, Vlaanderen en Wallonië tellen in dit systeem nog slechts mee in zoverre ze voorraden beschikbare en bruikbare krachten vertegenwoordigen; de individualiteit der volkeren, evenals die der enkelingen, wordt daarbij op de tweede rang geschoven; slechts waar het systeem het toelaat wordt daarmee nog rekening gehouden.

We moeten dan ook niet geloven dat de Duitsers opzettelijk wreed zouden handelen in de wijze waarop zij deporteren. Ik voor mij

geloof stellig dat veel van wat daaromtrent verhaald wordt, slechts verdichtsels zijn.

Doch het deporteren zelf is wreed.

Verder nemen wij nog dit gedeelte van Picard's artikel over:

Bij iedereen wordt het oordeel over wat tijdens de oorlog gebeurt, bepaald door zijn mening omtrent de vrede. Wij, flaminganten, zullen de Duitse deportaties dus dubbel afkeurenswaardig heten, niet alleen omdat ze ons volk treffen, maar tevens omdat door de afkeer voor Duitsland die zij zullen verwekken, meteen het herstel van die neutraliteit moeilijker wordt gemaakt. Wellicht zijn de deportaties zelfs een teken dat men in Duitsland van het herstel der neutraliteit niet meer wil weten, en dat de prediking van de haat te Le Havre, in de Belgische vluchtelingenpers en in de socialistische Internationale reeds dit voor gevolg heeft gehad, dat de garanties waarvan in Duitsland sprake is, meer en meer het karakter krijgen van een reële possessie, en dat men bv. de Maaslinie zou willen houden of het koninkrijk Vlaanderen stichten.

Wij geven echter alle moed niet op: herstel der neutraliteit zal stellig zeer moeilijk zijn, maar elke andere oplossing der Belgische kwestie brengt zo niet veel meer, dan toch evenveel moeilijkheden met zich. Wij weigeren dan ook beslist en elke flamingant moet o.i. beslist weigeren mee te doen aan, of zelfs maar zijn goedkeuring uit te spreken over een campagne, die niet ten doel heeft een in nood zijnd volk te helpen, maar slechts beoogt haat tegen Duitsland te verwekken.

Wij willen echter geen haat tegen Duitsland voeden, want in naam van die haat komt men ons vragen Vlaanderens toekomst op te

offeren aan zogezegd een groter Europees doel: Duitsland in bedwang te houden door een versterkt België.

En tot dit offer zijn wij niet bereid.

De Duitse soldaten en de Belgen.

In verband met ons vorig bericht kunnen wij nog mededelen – zegt De Telefraaf – dat de Duitse rijksdagleden, die dezer dagen te 's Gravenhage vertoefden, de heren Scheidemann en Ebel waren. Zij hebben geconfereerd met leden van het Internationaal Socialistisch Bureau en met een aantal Hollandse sociaaldemocraten. Zoals wij reeds mededeelden, zullen de socialisten in Duitsland krachtig tegen de voortgezette deportatie van Belgen protesteren. De vraag wordt overwogen of niet op enigerlei wijze kan worden belet dat Duitse arbeiders in bepaalde bedrijven met de Belgen zullen moeten samenwerken.

10 december 1916

In Het Volk vinden we de briefwisseling tussen de Belgische syndicale commissie en het Duitse gouvernement-generaal in België, aangaande de wegvoering van Belgische arbeiders naar Duitsland.

In een brief van 30 oktober aan baron von Bissing protesteert de syndicale commissie tegen deze wegvoering en verzoekt de maatregel te doen eindigen. In een brief van 3 november deelt baron von Bissing de van Duitse zijde reeds herhaaldelijk aangevoerde redenen mede, waarom hij het verzoek niet kan inwilligen.

Uitvoerig komt dan de syndicale commissie, in een brief van 14 november, op tegen de voorstelling, die de heer von Bissing geeft van de redenen, die tot de deportatiemaatregel leidden. Zij zet uiteen, dat de werkloosheid in België een gevolg is van de Duitse maatregelen, o.a. van de rekvisities. En met klem wijst zij de beschuldiging van de hand, dat de werkloosheid zou voortkomen uit onwil.

“Gans het verleden van onze klasse verzet zich met de meeste krachtadigheid tegen deze beschuldiging. Waar is in de wereld de werkende klasse, welke van zulk een klein land zulke grote handels- en nijverheidsmacht heeft kunnen maken? En wij, die sinds vijfentwintig jaar, de geestdriftige getuigen zijn geweest van de bewonderenswaardige krachtsinspanningen van onze werkbroeders voor hun zedelijke en stoffelijke verheffing, wij bevestigen nadrukkelijk, dat het niet in hun rangen is, dat men wezens zal vinden, laag genoeg gezonken, om de aalmoes van een ondersteuning, welke nauwelijks toelaat te eten, te verkiezen boven een, door een vrije en vruchtbare arbeid, eerlijk gewonnen loon.

De waarheid is, dat de Belgische werklieden, in overeenstemming met hetzelfde artikel 52 van de Haagse Conventie, hetwelk slechts dienstopesingen voorziet “voor de noodwendigheden van het bezettingleger” en in geval “zij de verplichting niet meebrengen om deel te nemen aan krijgsverrichtingen tegen hun vaderland”, onverzettelijk de meest verlokkelijke aanbiedingen geweigerd hebben, daar zij niet wilden werken aan de loopgraven, noch aan de herstelling der forten, noch in de fabrieken, die de voor het leger bestemde voortbrengselen in gereedheid brengen. Dit was hun recht en het was hun plicht. Hun houding verdient eerbied en niet de meest vernederende der bestraffingen.”

“Hart en rede weigeren”, zegt de commissie verder, “te geloven, dat het is voor het welzijn van onze klasse en om ons land een ramp te meer te besparen, dat duizenden werkers onverhoeds aan hun families onttrokken en naar Duitsland weggevoerd worden.”

De brief eindigt met een verwijzing naar de tonelen, die zich bij de wegvoering afspelen en dringt nogmaals aan op intrekking van de tegen recht en menselijkheid indruisende maatregel.

11 december 1916

De wegvoering van Belgen.

Havre, 10 december. Schollaert, voorzitter van de Belgische kamer, en Goblet d’Alviella, sprekende voor de senaat, hebben aan de 71 volksvertegenwoordigers in de wereld van bondgenoten en onzijdigen een protest van de Belgische arbeiders gezonden.

“Zullen de gelukkige landen, die buiten deze vreselijke oorlog zijn gebleven – zo schrijven zij – niet inzien, dat heden ten dage alle volken solidair zijn en er gelijk belang bij hebben, de pogingen om opnieuw de lelijkste praktijken van de invallen der barbaren in onze beschaving in te voeren, te veroordelen.”

Het wegvoeren der Belgische burgers.

Parijs, 11 december. De voorzitters van de Belgische kamer en de Belgische senaat hebben aan 71 parlementairen, van bondgenoten en onzijdigen, het protest gezonden van de Belgische arbeiders, waarin gezegd wordt dat zij hopen, dat er een einde gemaakt wordt aan de slavenpraktijken, die er op uit zijn België te vernietigen na het geruïneerd te hebben.

12 december 1916

De wegvoering van de Belgen.

Gisteravond is te Amsterdam een vergadering gehouden, uitgeschreven door het partijbestuur der S. D. A. P., om te protesteren tegen het wegvoeren door de Duitsers van burgers uit het bezette gedeelte van België. De vergadering was druk bezocht; ook een aantal geïnterneerde Belgische militairen was aanwezig.

De voorzitter, de heer J. H. Schaper, heette in het bijzonder de heer Camille Huysmans welkom, die, zo zegde hij, niet alleen het Internationale Bureau, maar ook het Belgische proletariaat vertegenwoordigde. Spreker verheugde zich over de grote opkomst. Velen wilden blijkbaar het protest der S. D. A. P., dat reeds was opgesteld, nog eens mondeling horen uiteenzetten. Het protest der S. D. A. P. heeft, zo zegde de heer Schaper verder, reeds weerklank gevonden bij de sociaaldemocratie in Duitsland, en de S. D. A. P. is in deze kunnen optreden als de kampioen van het recht.

Daarna hebben de heren dr. J. van Leeuwen, Frank van der Goes en W. H. Vliegen, het woord gevoerd.

Dr. Van Leeuwen herinnerde aan de Belgische invasie in ons land na de val van Antwerpen en de daarop gevolgde terugkeer van veel Belgen naar hun land. In oktober 1914 werd aan de zich hier bevindende Belgen in overweging gegeven, naar hun land terug te keren. Niet alleen de Nederlandse overheidspersonen, maar ook de heer Franck en kardinaal Mercier raadden de terugkeer aan, op grond, dat de Duitse gouverneur in België, krachtens bepalingen van het volkenrecht, de verzekering had gegeven, dat de Belgen, zonder gevaar voor wegvoering, konden terugkeren.

Ondanks deze verzekering van de gouverneur echter, vinden toch de deportaties plaats en het blijkt duidelijk, dat de Duitsers de

bepalingen van het volkenrecht slechts handhaven, zolang zij niet met het militaire belang in strijd zijn. De Nederlandse regering heeft, zo zegde spreker verder, tegen de wegvoering geprotesteerd op grond van het volkenrecht. Ook de S. D. A. P. zal protesteren, niet echter in de eerste plaats tegen de schending van het volkenrecht, doch tegen het schandelijke kapitalistische stelsel, waarvan ook deze wegvoering een uiting is.

De heer F. van der Goes zegde dat het volkenrecht in deze oorlog herhaaldelijk is verkracht, en dat het thans nog verder staat verkracht te worden in Griekenland. Wat echter thans in België geschiedt, overtreft alles in onrecht en dit te meer, daar de wegvoering wordt gebruikt om een veroveringsoorlog te kunnen volhouden. Want, afgezien van de vraag, of deze oorlog ooit van Duitse zijde als een verdedigingsoorlog is gevoerd, sedert de rede door de Duitse rijkskanselier in april jl. gehouden, voert Duitsland, naar sprekers mening, een veroveringsoorlog.

Spreker hoopte, dat de wegvoering de ogen zou openen van de arbeiders, die nog mochten twifelen, voor de gruwelen van het imperialisme en zodoende zou medewerken tot de groei van de Internationale sociaaldemocratie.

De heer W. H. Vliegen besprak breedvoerig de bepalingen van het volkenrecht, welke mede door Duitsland zijn opgesteld en thans door dit land worden verkracht.

De heer Vliegen wees er verder op, dat de Duitsers er zich op beroepen, dat de weggevoerden slechts werklozen zijn, en dat er bovendien veel arbeiders vrijwillig naar Duitsland waren gegaan. Wat echter deze vrijwilligheid betreft, deze bestond slechts in zoverre, dat de arbeiders de keuze werd gelaten, zelf te gaan of te

worden weggevoerd en dan tegen laag loon te werken. Uit verschillende berichten was, zegde spreker, gebleken, dat niet uitsluitend werklozen zijn weggevoerd, en bovendien werden veel arbeiders door de Duitsers verhinderd te werken, en is de werkloosheid door de bezetting zelf in het leven geroepen. Er is reeds veel geprotesteerd, o.a. door de paus, door kardinaal Mercier, door de Zwitserse bondsraad, door de Verenigde Staten, door de Nederlandse regering.

De S. D. A. P. wil haar protest hieraan toevoegen, niet in de eerste plaats omdat zij een resultaat verwacht, maar uit de innerlijke drang, haar stem te verheffen tegen een onrecht als thans geschiedt. Spreker hoopte, dat in de heden te houden rijksdagzitting ook de Duitse sociaaldemocratie tegen de wegvoering van de Belgen zal protesteren. De spreker wilde een beroep doen op de Duitse sociaaldemocratie en haar daartoe telegrafisch de door de vergadering aangenomen motie toezenden.

De motie houdt in, dat de vergadering de wegvoering niet alleen in strijd acht met de menselijkheid, maar ook met het volkenrecht, als vastgesteld op de tweede Haagse vredesconferentie, en doet voorts een beroep op alle neutrale landen en op alle vrijheidslievende elementen in Duitsland.

De motie zal aan de Duitse sociaaldemocratische rijksdagfractie worden geseind.

Geïnterneerden.

Vandaag worden, naar de Leeuwarder Courant meldt, de laatste ongehuwde Belgen uit het interneringskamp Gaasterland naar Zeist overgebracht. Ruim 300 gehuwde Belgen blijven en worden in het kamp Oudemirdum ondergebracht.

Crèche voor Belgische kinderen te Harderwijk.

Deze “crèche” of kinderbewaarplaats werd ongeveer een jaar geleden te Harderwijk opgericht, om tegemoet te komen in de zorgen der arme Belgische vrouwen, wiens echtgenoten daar zijn geïnterneerd.

De kinderen worden er van hun 3e jaar, van 8 uur 's morgens tot 6 u 's avonds geheel verzorgd, gekleed en gevoed en staan onder voortdurend medisch toezicht, waarmee dr. Voerman, chef van de geneeskundige dienst van het interneringsdepot, zich wel heeft willen belasten.

De vrouwen, aldus ontheven van de zorg voor de kleinen, kunnen door uit werken te gaan, tegemoet komen in de behoeften van hun gezin.

De instelling heeft als hoge beschermvrouw Prinses Albert de Ligne, terwijl mevrouw van Bevervoorde-Van Rappard zich belast met het toezicht op de dagelijkse gang van zaken en geregeld voeling houdt met de beide directrices.

Erepresident is de stichter van deze nuttige instelling, majoor K. Th. Engelbert van Bevervoorde, kampcommandant te Harderwijk.

Dank zij vele milde giften, heeft de vereniging nu bijna sedert een jaar ruimschoots in haar onderhoud kunnen voorzien. Maar, helaas! de oorlog duurt voort – de behoeften worden steeds groter en de middelen raken uitgeput – te meer nog, daar in de loop van dit jaar het aantal kinderen, dat in de crèche wordt verzorgd, is verdubbeld en de levensmiddelen, vooral de brandstoffen enz. steeds in prijs stijgen.

Om te kunnen verder werken, ziet de crèche zich genoodzaakt een dringend beroep te doen op de edelmoedigheid van alle liefdadige personen.

Wie in de gelegenheid is, kan ter plaatse in het Belgische dorp "Léopoldville", nabij het interneringskamp, de inrichting zien en kan zich overtuigen van het goede werk aan deze kleinen gedaan, die, onbewust nog van het lijden van hun arme vaderland, daar vrolijk en gelukkig opgroeien.

Elke gift, hoe gering ook, zal met dankbaarheid worden ontvangen door dr. Detrische, te Harderwijk; adjudant P. Lethelier, barak 8, kamp te Harderwijk; sergeant-Majoor L. Therion, barak 4, kamp te Harderwijk; sergeant A. Steyart, bureau verplegingsofficier kamp te Harderwijk, en door de heer en mevrouw van Bevervoorde-Van Rappard, Hotel Baars, te Harderwijk.

13 december 1916

De wegvoering van Belgen.

Het Belgische gezantschap te 's Gravenhage zendt ons de volledige tekst toe van het protest der Belgische staatsministers, leden van de senaat en van de kamer van volksvertegenwoordigers in het bezette gedeelte van België tot de gouverneur-generaal in België, baron von Bissing gericht, nopens de wegvoering van Belgen.

Het stuk luidt in vertaling:

Brussel, 28 november 1916.

Aan zijne excellentie baron von Bissing,
Gouverneur-generaal in België, te Brussel.

Excellentie,

Wij ontvingen van baron de Favereau, voorzitter van de senaat, medeondertekenaar van deze brief, mededeling van uw antwoord van 16 november op de brief, die de leden van het Belgische parlement, te Brussel aanwezig, de 9^e november II. de eer hadden tot u te richten.

Zonder ons de tijd te gunnen tot raadpleging van onze collega's, waarvan het merendeel in hun gewesten hun bezigheden hebben, overigens verzekerd de tolken van hun gedachten en hun gevoelens te zijn, willen wij zonder uitstel onze verdubbelde protesten doen vernemen ten opzichte van de behandeling, opgelegd aan duizenden onzer landgenoten, die, zonder enige vorm van proces, veroordeeld zijn tot wegvoering en tot dwangarbeid. Men zou hebben kunnen verwachten, dat de Duitse autoriteiten, onder de indruk van de algemene afkeuring en bij het vernemen van de van alle zijden vernomen klachten en verwijten, de aanhoudingen bij menigte zouden opgeschort hebben, maar iedere dag brengt ons het verhaal van nieuwe wegzendingen, die de algemene smart, verontrusting en verontwaardiging ten top doen stijgen.

Geen enkele bijzonderheid betreffende deze executies, de brutaliteit waarmee ze worden uitgevoerd, de wanhoopstonelen, waarvan zij vergezeld gaan, wordt weersproken. Wij nemen daar akte van.

Maar ge nodigt ons uit, mijnheer de gouverneur-generaal, om de werklozen liever tot kalmte te brengen, hen voor te houden, dat, waar deze maatregelen worden genomen, zulks geschiedt uit een oogpunt van openbaar nut, voor hun geluk, om verbetering aan te brengen in een chronische toestand van lediggang, die hen doet rusten en hen demoraliseert, en om hen uit de nood te helpen, waarin de blokkade der geallieerden hen gebracht heeft.

Bittere bespotting!

Wat zouden dergelijke erbarmelijke vertogen uitwerken bij onze, door een ondervinding van twee jaar onderrichte arbeidersbevolkingen? Welk een ontvangst zouden zij aan dergelijke jammerlijke verontschuldigen bereiden? En zouden zij ons niet verwijten, dat wij hun kwellingen bespotten?

Laten wij intussen die overwegende redenen nog eens nader beschouwen, nu er door een welwillende pers propaganda voor gemaakt wordt en zij in den vreemde de mening der onzijdigen op een dwaalspoor zou kunnen brengen.

Uwe excellentie schrijft de lediggang van een aanzienlijk deel der Belgische arbeiders enerzijds toe aan de door de "vijand" geschapen afzondering, anderzijds aan de kwaadwilligheid der arbeiders.

Het isolement! Als het slechts had afgehangen van onze bondgenoten, wiens warme en edelmoedige sympathieën ons steeds te midden van ongehoorde beproevingen hebben geschraagd, zou België zich vrij spoedig uit zijn puinhopen en zijn stilstand van zaken hebben opgericht. Het is uwe excellentie niet onbekend, dat Engeland zich gereed maakte tot de voorziening van de nijverheid van het land, op dezelfde grondslagen als de voorziening met levensmiddelen, dat wil zeggen onder diplomatiek toezicht, een te natuurlijke waarborg om geweigerd te kunnen worden.

Toch was dit het geval; de keizerlijke regering weigerde een algemene verbintenis te tekenen, zich voorbehoudend in elk bijzonder geval een beslissing te nemen. De ontworpen combinatie moest worden opgegeven, ongetwijfeld onder de druk der Duitse

industriëlen, die alvast rekenden op de volkomen vernietiging van de mededinging van België.

Kwaadwilligheid. Indien het slechts had afgehangen van onze werklieden en hun patroons, zou het vraagstuk der werkloosheid onderling geregeld zijn geworden zonder onoverkomelijke moeilijkheden, dank zij de elkaar gedane concessies en hun geest van saamenhorigheid. Geen enkele patroon, geen enkele werkman (is het nodig te snoeven op de liefde tot hun vak?) zou zijn gewone arbeid onderbroken hebben, had niet de macht, die het land bezet hield, hem de uitoefening geleidelijk en stelselmatig onmogelijk gemaakt.

Men moet de moed hebben het bekend te maken – en wil u er niet door beledigd achten, mijnheer de gouverneur-generaal, - als er lediggangers in België zijn, dan ligt de verantwoordelijkheid daarvoor noch bij hen, noch bij de Engelsen, maar bij de Duitse autoriteiten, die alles in het werk hebben gesteld om ledigheid te scheppen. En niet alleen hebben zij de werkloosheid onvermijdelijk gemaakt, maar zij hebben haar met voorbedachten rade bestendig door zich tegen de hervatting van de arbeid te verzetten, daar waar de bijzondere of openbare lichamen er in voorzagen. Ongetwijfeld, een dergelijke besliste uitspraak is ernstig, maar zij wordt ten volle bewezen, zelfs in officiële stukken.

Men kan inderdaad volstaan met te bladeren in de bundel der sedert 11 december 1914 gepubliceerde besluiten, om te kunnen vaststellen, dat een gans deel van de nationale nijverheid stelselmatig beroofd is geworden van al haar voorraden en al haar voortbrengingsmiddelen, - uitgeput, verlamd en opgedroogd tot in haar bronnen door de inbeslagneming van gereedschappen, het wegvoeren van machines, de opvordering van grondstoffen,

metalen, weefgoederen, gefabriceerde producten, de buitensporige reglementering van de handel, de instelling der centrales, de ontwrichting van het vervoer, dat op de huidige dag algemeen heeft opgehouden, de inbeslagneming van het rollend materieel van onze buurtspoorwegen, de opheffing van bepaalde trajecten en de wegneming der rails, de onophoudelijke opvoering van paardenspannen en zelfs van de zeldzaamste types van inheemse fokpaarden, alles ondanks de meest stellige beloften, die dode letter bleven.

Naast de ateliers, de werkplaatsen, de fabrieken, de boerenhoven en de fokcentra, die op deze wijze uitgeplunderd raakten, waren zekere industrieën staande gebleven, als door een wonder gespaard, en gevoed door belangrijke bestellingen van het Belgische cliënteel. Dat waren glasblazerijen, pletterijen en smelterijen, faiencefabrieken, bouwbedrijven en dergelijke. Vele daarvan werden gesekwestreerd, dat wil zeggen in volle werking een kopje kleiner gemaakt, en hun arbeiderspersoneel ging de rijen der werklozen, wiens toestand uwe excellentie diep treft, vergroten.

Intussen lieten de openbare machten zich niet ontmoedigen en hielden niet op zich in te spannen om hen desondanks werk te verschaffen.

Om in het bijzonder slechts Luxemburg te noemen, zijn wij in staat de bovenmenselijke vindingrijkheid en toewijding vast te stellen van de gemeentebesturen in die provincie, die op de meest bewonderenswaardige wijze daarin gesteund werden door het particulier initiatief, ten einde de beschikbare krachten te benuttigen voor weg-, bos- en hygiënische werken, welke voor de gemeenten opleverden een verrijking van het gemiddelde

openbaar bezit en voor de dagloners verscheidene miljoenen loon, voor $\frac{3}{4}$ opgenomen op particuliere schenkingen. Het programma van deze werken breidde zich al meer uit en verzekerde het dagelijks brood aan allen die er bij betrokken waren, toen plotseling de voortzetting en voltooiing er van op hoger bevel werden verboden.

Deze verboden zijn te vinden in de gemeentelijke archieven; afschrift ervan is gevoegd bij het protest der hoofden van de Belgische nijverheid, zodat de lasthebbers van deze provincie hebben kunnen schrijven, dat het te wijten is aan de door het Duitse bestuur genomen maatregelen, dat de arbeiders zijn vervallen tot de werkloosheid welke het hun verwijt.

Met tegenzin zouden wij verder gaan in dit betoog, dat, als er werklozen zijn, de verantwoordelijkheid voor de werkloosheid noch op de geallieerde mogendheden terugvalt, noch zelfs op de gebeurtenissen die op dit ogenblik de wereld schokken. Het is, helaas! niet de eerste maal dat in de loop van de rampen, door de oorlog over ons ongelukkig land ontketend, zij die er de onschuldige slachtoffers van zijn, beschuldigd worden de verantwoordelijke bewerkers daarvan te zijn,.

Wij gaan voort. Uwe excellentie herinnert er ons in uw antwoord aan, dat in de maand augustus 1915, in gemeenschappelijke overeenstemming met Belgische ambtenaren, besluiten zijn vastgesteld, gericht op het voorkomen van de noodlottige gevolgen van ledigging van de werklieden die door publieke weldadigheid worden ondersteund.

Deze besluiten waren ingegeven, zo zegt ge, door een vooruitziende gedachte. Maar geen enkele van hun bepalingen kon het

vermoeden wekken dat deze voorschriften aan enigerlei autoriteit het recht zouden verschaffen tot het dwingen van de weerspanningen tot arbeid buiten het koninkrijk, en nog veel minder tegen hun vaderland. Door dezen te plaatsen onder het schild van het volkenrecht, werd hun categorisch het tegendeel gewaarborgd.

Want, wat zien we nu?

In plaats van de verordeningen, met het oog waarop uwe excellentie zich heeft verstaan met Belgische ambtenaren, zijn wij sedert weken getuigen van een tentoonspreiding van de uiterste hardheden, die zonder voorbeeld zijn in de wetboeken van een beschaafde natie en die door elkaar burgers treffen van elke leeftijd en van elke stand; en bij voorkeur niet de werklozen, maar degenen wiens vakbekwaamheden het best in staat zijn u de behulpzame hand te bieden in de strijd op leven en dood, voor welke Duitsland, volgens de erkenning van de meest bevoegde hoofden der politieke partijen, zijn burgers en die der bezette gebieden denkt te mobiliseren op dezelfde grond als zijn militairen. En dat is wat uwe excellentie noemt “een heel eenvoudige maar afdoende doorvoering van een verordening. Nur reine wirksamer Durchführung einer Verordnung!”

Ach, mijnheer de gouverneur-generaal, wat een ironie en hoezeer wint de openhartigheid van uw rijkskanselier, die proclameerde dat de noodzakelijkheid wet is, het van dit wrede eufemisme, om op de werklozen de verantwoordelijkheid te werpen van het lot dat hen wacht! Hebben zij niet – zo verklaart ge – de keuze tussen de gedwongen arbeid en een vrijwillige, krachtig betaalde verbintenis?

Wat een ironie eindelijk om u te beroepen op de gemeentebesturen. Werkelijk, waarom verschaffen zij niet de

lijsten der werklozen, die bestemd zijn om inlijvingslijsten te worden? Waarom niet?

Excellentie,

Ge verwaardigt u, ons bij de proclamatie, waarmee uw bestuur werd ingeleid, te beloven, dat ge u als programma had gesteld, in het bezette gebied een regeringsvorm van vrede en economische voorspoed te herstellen; menigmaal is het welslagen van uw zending in de boezem van de rijksdag met bijvalsbetuigingen begroot.

Als men ziet wat er in België overblijft van alles wat een vrij volk in een arbeid van meer dan een halve eeuw had opgebouwd, dan zal de geschiedenis vertellen wat dat herstel betekende.

Maar de geschiedenis zal ook vertellen, dat de uitmergeling en de ontvolking van onze bezette provincies, ten bate van het strijdende Duitsland, niet zullen zijn voltrokken zonder dat, luider dan ijdele uitvluchten, door de wereld zullen hebben weerklonken de kreten der opstandigen, der weggevoerden, de verwensingen van hun gezinnen en het protest van het openbare bewustzijn.

Aanvaard enz. ...

14 december 1916

Engeland en België.

Havre, 13 december. Lloyd George heeft aan baron de Broqueville geseind: De Engelse regering doet alle verplichtingen, door mijn voorganger jegens België aangegaan, gestand en zal al het mogelijke doen om de innige en vriendschappelijke betrekkingen met uw land te ontwikkelen.

De Broqueville heeft geantwoord: Het sedert twee jaar zo zwaar beproefde Belgische volk, dat thans het slachtoffer wordt van een wandaad, die alles overtreft, wat men van de wreedste vijand had kunnen verwachten, zal met dankbaarheid uw flinke woorden vernemen, die de dag van rechtsherstel doen voorzien.

16 december 1916

De wegvoering van Belgen.

New York. 15 december. Alton Parker, in 1904 de aanvoerder der democratische partij tegen Roosevelt, heeft als voornaamste spreker in een druk bezochte protestvergadering tegen de wegvoering van de Belgen gezegd: Als er oorlog wordt gemaakt, voor een deel met het oogmerk mensen tot slaven te maken, wanneer macht, noodzaak of wreedheid dat voorschrijven, dan zal het voor de toekomst van de wereld weinig verschil maken of er – gelijk wordt voorgesteld – voorschriften komen voor het bewaren dan wel voor het herstel van de vrede of niet.

Frans van Cauwelaert wijdt in Vrij België een artikel aan wat hij noemt: De protestbeweging tegen de Duitse slavendrijvers. Na een overzicht gegeven te hebben van hetgeen er van neutrale zijde tegen het wegvoeren der Belgische burgers is ingebracht, schrijft van Cauwelaert:

De protestbeweging tegen de Duitse slavendrijvers geeft ons dus enige redenen tot tevredenheid. Niet omdat zij reeds voldoende kracht zou hebben bereikt. Immers tegenover het geluid dat de volkeren opinie zal moeten geven, vooraleer ze bij machte zal blijken om deze oorlog terug binnen de perken van de relatieve menselijkheid te drijven, zijn deze eerste uitingen slechts een schuchtere inzet. Maar het is nu eenmaal tot een begin van verzet,

tot een eerste uiting van menselijk saamenhorigheidsgevoel gekomen, en nieuwe verwachtingen gaan opleven. De vromen, welke zich voor de ondankbare taak inspannen, om de onzijdige volkeren tot het inzicht in hun hoge en enig ware roeping tegenover de strijdenden te brengen, mogen in deze jongste bijval een aansporing vinden om met meer kracht en volharding hun propaganda door te zetten.

En wie weet of zij hun onmiddellijk doel – de bevrijding van onze weggevoerde burgers – niet bereiken. Wie weet of deze eerste stap niet, voor geheel onze volkerenbeweging, een begin van terugkeer is naar meer menselijkheid om op de Duitse regering enige beslissende invloed te oefenen. Dat heeft ze niet weerhouden, omdat zij niet wilden zondigen door verzuim en omdat misschien hun optreden de Duitse vuistheren tot een meer humane behandeling van hun slachtoffers zou hebben aangezet. Men moet handelen met de wil om te winnen; men moet niet op voorhand winnen om de wil tot handelen te hebben. Maar een goede poging, ernstig ondernomen, geeft dikwijls onverwachte resultaten. Dat de onzijdige volkeren dus eens tonen wat hun aan ridderlijkheid overblijft en of zij geen middelen bij de hand hebben om op de Duitsers drukking te oefenen.

Wanneer nu wordt doorgesproken en, door de openbare opinie in de verschillende landen aan het officieel protest der respectievelijke regeringen kracht wordt bijgezet, hebben wij misschien kans de terugtocht van de Duitse dwingelandij te beleven, want Duitsland, dat smeekt om vredesbemiddeling, kan de sympathie van het buitenland niet geheel ontberen.

En mocht deze eerste grote poging van zedelijke pressie op de schenders van het volkerenrecht lukken, dan volgt ongetwijfeld nog

meer, dat verzachting kan brengen in de ijzelijke nood van deze dagen en een betere toekomst kan banen. In de verbijstering van het zo plots uitgebroken oorlogsgeweld konden de neutrale volkeren niet tot klaarheid komen over hun roeping en hun macht, en de onderbroken opvolging van rechtschendingen heeft de zedelijke ontreddeering elke dag vermeerderd. De mensheid is aldoor verder gedaald langs een donkere trap, naar nog ongemeten verlaging. Kunnen wij beleven, tengevolge van de nieuwe overdaad van ellende aan ons arm Belgisch volk volbracht, dat de volkeren zich bezinnen en terugkeren, dan zal ons lijden niet vruchteloos zijn geleden, en de mensheid opnieuw licht laten zien in haar toekomst. Zo niet, dan gaan wij verder naar de afgrond ...

18 december 1916

Uit Duitsland.

Keulen, 17 december. In een volksvergadering heeft Scheidemann, de sociaaldemocratische leider in de rijksdag, vandaag verklaard, dat vertegenwoordigers van de partij ter informatie naar Nederland waren gegaan, na mededelingen vanuit Nederland dat Belgische arbeiders door dwang naar Duitsland gevoerd waren. Wat men daar vernomen had, was, wat de juistheid ervan betreft, niet te controleren. Men had echter de Duitse regering verzocht een nader onderzoek in te stellen. Mocht bewaarheid worden, dat Belgische arbeiders, die werk hadden, met dwang naar Duitsland overgebracht waren, dan moest men daartegen in verzet komen.

19 december 1916

Belgische geïnterneerden.

Wegens een geschil tussen de regering en de eigenaar van de lokaliteit, waarin de in Tiel tewerkgestelde geïnterneerde Belgen gehuisvest zijn, over de prijs van de huisvesting, zullen de Belgen vermoedelijk allen naar het kamp terugkeren. In de papierfabriek en een der metaalwarenfabrieken zijn ze reeds ontslagen.

De deportaties van Belgen.

Havre, 18 december. Schollaert, de voorzitter van de kamer, heeft vandaag een brief ontvangen van James Lowther, de voorzitter van het Lagerhuis, in antwoord op de oproep, die Belgische werklieden ter bestrijding van de wegvoeringen tot hem hebben gericht. De brutale en cynische behandeling, aldus Lowther, door de Duitse overheid en haar trawanten toegepast, heeft de gehele beschaafde wereld tot verontwaardiging gebracht, vooral de Engelse arbeidersklasse, die haar eigen zaak met die van België heeft vereenzelvigd en dit zal blijven doen.

De wegvoering van Belgen.

De Tijd bevat de tekst van het tweede protest van kardinaal Mercier tegen de wegvoering van Belgen naar Duitsland. Het is een repliek op het antwoord van baron von Bissing op het eerste protest. In dat antwoord zegde de gouverneur-generaal o.m.:

“Bij de uitvoering van de verordeningen, getroffen met het oog op de werklozen, zijn er voor mijn bestuur een reeks moeilijkheden opgerezen, die ook voor de bevolking onaangenaamheden meebrengen. Dat alles had kunnen vermeden worden, als de gemeentebesturen het door een gepast optreden hadden mogelijk gemaakt, de uitvoering van deze maatregelen eenvoudiger en doelmatiger te doen geschieden. Onder de tegenwoordige omstandigheden moest tot een meer omslachtig handelen worden

overgegaan, zodat er vooreerst een bredere kring van personen in betrokken wordt. Maar er zijn voorzorgen genomen, om vergissingen zoveel mogelijk te beperken. Bepaalde klassen van beroepen zijn vrijgesteld van de verplichting, om zich te komen aanmelden en gegronde klachten van afzonderlijke personen worden ofwel dadelijk in aanmerking genomen ofwel doorgezonden, om elders onderzocht te worden.

Uit het voorgaande zal uwe eminentie wel willen inzien, dat het onmogelijk is aan uw wens tot intrekking der genomen maatregelen te voldoen; dat echter, ook ondanks de moeilijkheden, die zich hebben voorgedaan, datgene geschiedt en wat bij de uitvoering der maatregelen in het belang van allen kan geschieden.”

Kardinaal Mercier spreekt er in de eerste plaats zijn teleurstelling over uit, dat na zijn eerste protest de toepassing van de maatregelen, waartoe het Duitse bestuur zich verplicht acht, niet is opgeschort, tot die maatregelen aan een nader onderzoek waren onderworpen, en zegt dan verder:

“ - - de aanwerving van de zogenaamde werklozen gebeurt merendeels zonder in het minst rekening te houden met de aanmerkingen der plaatselijke overheden. Verscheidene verslagen, die ik in mijn bezit heb, getuigen, dat de geestelijken worden verwijderd en dat de burgemeesters en gemeenteraadsleden gewelddadig tot zwijgen gedwongen worden. De aanwervers staan bijgevolg voor onbekenden, waartussen zij willekeurig hun keuze doen.

Voorbeelden van hetgeen ik beweert, zijn er in overvloed. Ik geef er hier, onder vele andere, twee, die zeer onlangs voorvielen en die ik ter beschikking houd van uwe excellentie.

De 21^e november had de aanwerving plaats in de gemeente Kersbeek-Miskom. Op de 1325 inwoners der gemeente, haalden de aanwervers er 94 weg; troepsgewijze, zonder onderscheid van maatschappelijke stand of van beroep: zonen van landbouwers, kostwinners van bejaarde en zwakke ouders, vaders, die vrouw en kinderen in ellende achterlaten, allen voor hun familie zo nodig als het dagelijks brood. Twee families zagen zich ieder vier zoons tegelijk afnemen. Op de 94 weggevoerden waren twee werklozen. In de streek van Aarschot geschiedde de rekrutering de 23^e november; te Rillaar, te Gelrode, te Rotselaar werden met geweld en niettegenstaande al hun protesten jongelieden weggevoerd, die de steun zijn van een weduwe; boeren, hoofden van een talrijk gezin – een van hen, die de vijftig al voorbij is, heeft 10 kinderen – die het land bebouwden, vee bezaten en nooit een stuiver van de openbare liefdadigheid hadden ontvangen.

In de kleine gemeente Rillaar heeft men 25 jongens van 17 jaar weggevoerd.

Uwe excellentie zou gewild hebben, dat de gemeentebesturen medeplichtig waren geworden aan deze hatelijke aanwervingen? Krachtens hun wettelijke positie en in geweten konden zij dat niet. Maar zij konden de aanwervers inlichten en daarvoor waren zij de aangewezen personen. De priesters, die beter dan wie ook de lagere volksklassen kennen, zouden een kostbare hulp zijn voor de aanwervers. Waarom weigert men hun medewerking?

Aan het einde van uw schrijven herinnerde uwe excellentie eraan, dat de mannen, die een vrij beroep uitoefenen, niet verontrust worden. Als men alleen de werklozen wegvoerde, zou ik deze uitzondering begrijpen. Doch als men doorgaat met zonder

onderscheid alle gezonde mannen aan te werven, is deze uitzondering niet gerechtvaardigd.

Het zou onbillijk zijn, de deportatie alleen op de werkende klasse te laten drukken. De burgerklasse moet haar deel hebben in het offer, dat de bezetter oplegt aan de natie, hoe wreed het ook mag zijn, en juist omdat het zo wreed is. Talrijk zijn de leden van mijn geestelijkheid, die mij verzocht hebben een plaats in de eerste rijen der vervolgd en voor hen op te vragen. Ik tekende hun aanbod op en met fierheid leg ik het u voor.

Ik wil nog geloven, dat de overheden van het keizerrijk hun laatste woord niet gesproken hebben. Zij zullen denken aan ons onverdiende lijden, aan de afkeuring van de beschaafde wereld en aan de straf van God.”

Voor krijgsgevangen en weggevoerde Belgen.

In de op 30 november verlopen drie maanden is de arbeid van de Belgische afdeling te 's Gravenhage van het Internationaal Liefdewerk voor Krijgsgevangenen en Gewonden weer toegenomen. In deze drie maanden werden 27.946 pakketten aan Belgische krijgsgevangenen in Duitsland verzonden.

Het totaal der verzonden pakketten sedert de oprichting van de afdeling op 27 mei 1915 bedraagt: voor de geadopteerden door het Werk of door peetouders 68.825, voor anderen 40.929, totaal 109.754. Voor het samenstellen van zijn pakketten heeft het Werk 155.436 gulden uitgegeven aan levensmiddelen en versnaperingen, zoals: brood, beschuit, ontbijtkoek, chocolade, rijst, haver-mout, gedroogde groenten, spek, vlees- en visconserven, boter, margarine, tabak, sigaren, zeep, enz.

Thans houden 65 personen zich op het bureau bezig, o.a. met het in ontvangst nemen van bestellingen, met de briefwisseling, het verstrekken van inlichtingen, het maken van propaganda, het verpakken van de postpakketten, het opstellen van de verzendingspapieren en de boekhouding. Onder die 65 personen zijn 16 soldaten, Belgische geïnterneerden.

In de loop van het laatste kwartaal zijn de geldmiddelen der afdeling toegenomen, dank zij de opbrengst van de weldadigheidsverkoop, die plaats had in Pulchri Studio in de loop van november. Het schitterende resultaat van deze verkoping stelde de afdeling in staat, het getal der aangenomen behoeftige krijgsgevangenen met 500 te vermeerderen. Dit aantal is nu 5000 krijgsgevangenen, die geregeld twee pakketten per maand ontvangen. De namen en adressen van deze geadopteerden worden genomen van de lijsten, die het centraal comité van het Werk te Havre aan de afdeling toezendt en die zonder onderscheid namen van Vlamingen en Walen bevatten. Nooit heeft het Werk verschil gemaakt of zal het verschil maken tussen de twee stammen: het steunt al de in Duitsland krijgsgevangen Belgen.

Bovendien zal de afdeling een gedeelte van haar geldmiddelen besteden tot verlichting van het lot van weggevoerde Belgen. Voor dit doel wordt 5000 gulden van de geldmiddelen der afdeling afgezonderd, welke geldmiddelen dientengevolge weer versterking behoeven.

Het wegvoeren der Belgische burgers.

Havre, 19 december. De Belgische kamerleden en senatoren, die in België gebleven zijn, hadden aan generaal von Bissing gevraagd af te zien van de deportaties. Von Bissing heeft geantwoord, dat hun

verzoek niet ingewilligd kon worden. De kamerleden en senatoren protesteren nu met een nieuwe brief, waarin ze zeggen, dat, zo er in België werklozen zijn, de verantwoordelijkheid daarvoor noch de bondgenoten, noch hen treft, maar wel de Duitse overheid, die alles in het werk gesteld heeft om de industrie van machines te beroven. De buurtspoorwegen zijn van de rails beroofd. En nu beschouwt de Duitse overheid wat er over is van alles wat een vrij volk in een tijdperk van meer dan een halve eeuw ten koste van veel arbeid had gemaakt. De geschiedenis zal het oordeel over uw bewind uitspreken en over de uitbuiting en de ontvolking van de bezette provincies ten bate van het strijdende Duitsland en deze zullen niet voltooid worden zonder dat een protest van het openbare geweten door de wereld weerklinkt.

De wegvoering van Belgen naar Duitsland.

Het kamerlid de heer Duys, bevreesd dat zijn interpellatie omtrent de wegvoering van Belgen naar Duitsland, waarvan de behandeling niet kan plaats hebben voordat het antwoord van Duitsland op het betoog der Nederlandse regering ontvangen is, op de lange baan zou worden geschoven, heeft zich heden tot de minister van buitenlandse zaken gevraagd om te vragen, hoe het met de zaak staat. Hem werd medegedeeld, dat onze regering het Duitse antwoord in de loop van deze week verwachtte, maar dat de minister inmiddels nog eens telegrafisch te Berlijn op bespoediging van het antwoord had aangedrongen.

Te Doetinchem is gisteren een Belg uit Duitsland aangekomen, hij was reeds bij Luik gevangen genomen.

20 december 1916

De wegvoering van Belgen.

Londen, 19 december. Reuter's Agentschap deelt mede, dat de Anti-slavery Society een krachtig beroep heeft gedaan op de regeringen van de Verenigde Staten, Denemarken, Noorwegen, Spanje, Zweden en Nederland, waarin diepe en toenemende bekommering wordt uitgesproken, ter zake van de maatregelen, die de laatste tijd door de Duitsers in België en Noord-Frankrijk zijn genomen, namelijk het met geweld wegvoeren uit die landen van een groot aantal burgers – zowel mannen als vrouwen – voor industriële doeleinden. De Anti-slavery society is ervan overtuigd, dat die daden een duidelijke schending vormen van de geest, indien niet van de letter, der plechtige internationale verdragverplichtingen betreffende het houden van slaven en de slavenhandel, en alle euvelen, die ermee verband houden uit te roeien.

Alle mogendheden, zowel de oorlogvoerende als de neutrale, hebben het Algemeene Verdrag van Brussel (1890) ondertekend, van welk verdrag het het erkende doel was, een einde te maken aan de misdaden en verwoestingen, door de slavenhandel veroorzaakt.

Naar de A. S. S. verneemt, verdedigt de Duitse regering haar optreden op de grond, dat de wegvoeringen in het belang zijn van de gedeporteerde bevolking. Elk stelsel van slavernij is in het verleden op die grondslag verdedigd. De enige reden, die met enig schijn van recht zou kunnen worden aangevoerd, zou zijn, dat hier sprake is van administratieve herendienst. Maar dat motief ter verontschuldiging is nergens aangevoerd. Voorbeelden van te rechtvaardigen dwangarbeid mogen worden gevonden in verband met de een of andere “door God gezonden ramp”, zoals bv. zou kunnen worden gezegd tegen de Nederlanders, wanneer die worden opgeroepen om de dijken te herstellen, of tegen de Egyptenaren, wanneer die voorzieningen moeten treffen tegen

overstromingen van de Nijl. Maar zelfs de Duitse regering zal niet kunnen beweren, dat de inval en de vernieling in België, als een “door God gezonden ramp” kunnen worden gedefinieerd. Het geval is nog te verwerpelijker, nu de van de gedeporteerden geveerde arbeid totaal tegen het belang ingaat van de gemeenschap, tot welke de arbeiders behoren, en die arbeid uitsluitend is ten voordele van de vijandelijke staat.

Havre, 19 december. Vandaag is er onder voorzitterschap van de koning te De Panne een ministerraad gehouden, waar alle ministers en ministers van staat aan deelnamen.

Uit bij de regering ingekomen mededelingen blijkt, dat arbeiders uit Vlaanderen, die onlangs zijn weggevoerd, te Gent zijn teruggekeerd, gekwetst door Franse granaten. Zij kwamen van Soissons, waar zij gedwongen waren in Duitse loopgraven te werken.

Marcora, de voorzitter van het Italiaanse parlement, heeft in zijn antwoord aan Schollaert op het beroep inzake het wegvoeren van de Belgische arbeiders gezegd:

Terwijl ik u, als vertegenwoordigers van de verscheurde natie, onze instemming betuig met uw protest bij de mensheid, brengen wij aan uw volk een groet en de vurige wensen van het Italiaanse volk, dat al de afschuwelijkheid maar ook al de schoonheid van uw martelaarschap voelt.

Parijs, 19 december. De Duitsers geven voor, dat ze ten aanzien van de deportaties van Belgische arbeiders enkel het oog hebben op de lediggangers. In waarheid hebben ze het echter op de bekwame werklieden gemunt en nemen ze hen met geweld, zelfs, wanneer ze werk hebben. Zo heeft de Belgische regering vernomen, dat te

Lessines in de provincie Henegouwen, het land van de grote kolnmijnen, alle mijnwerkers, zelfs zij, die werk hadden, zijn weggevoerd, waarbij de attesten in de wind werden geslagen. In het hart van Henegouwen zijn in een fabriek van Boël te La Louvière alle arbeiders meegevoerd, omdat men behoefte had aan metaalbewerkers.

De wegvoering van Belgen naar Duitsland.

Bij de tweede kamer was heden een brief ingekomen van de president van de Belgische kamer van volksvertegenwoordigers en van de vicepresident van de Belgische senaat, gedagtekend Sainte Adresse (Le Havre), 7 december 1916, ten geleide van een document, getiteld: "Appel des ouvriers belges aux ouvriers du monde civilisé", omtrent de wegvoering van Belgische arbeiders naar Duitsland.

Deze stukken werden ter griffie neergelegd, ter inzage van de leden.

21 december 1916

Het Eindhovens Dagblad deelt mede, dat uit Gent en de voorsteden schrikwekkende mededelingen komen. Bij de jongste deportaties zijn verscheidene jongelieden er in geslaagd te ontsnappen en veilig in Nederland te komen. Onder hen bevonden zich personen van zeer voorname Vlaamse families. De Duitsers leggen beslag op al het koper, dat zich nog in de fabrieken bevindt, tot zelfs alle onderdelen der machines van spinnerijen, weverijen enz. Daardoor vervalt de gehele industrie en wordt de arme arbeidersbevolking tot werkloosheid gedoemd.

Deportaties op ongewoon grote schaal, die ongelukkig genoeg ver die van Rijsel zullen te boven gaan, staan voor de deur tegen Nieuwjaar. Men spreekt zelfs van nog veertigduizend.

De straf der stad Brussel is nog niet opgeheven. De magazijnen moeten dus nog steeds om 7 uur 's avonds sluiten en het verkeer op straat is na half acht verboden.¹

Tot dusver zijn er nog geen kennisgevingen voor deportaties, nochtans zijn lijsten opgemaakt. Een geheimzinnige hand, wellicht uitgaande van de Libre Belgique, strooit briefjes uit met de woorden: "Ne signez pas! Ne partons pas! Vivie le roi!"

22 december 1916

Berlijn, 21 december. De Norddeutsche Allgemeine Zeitung schrijft onder het opschrift: „Een vraag en een afdoend antwoord“:

De Belgische regering heeft door bemiddeling van het Spaanse gezantschap hier bij de Duitse regering navraag gedaan over het lot van de Belg Adolphe Piron. Deze, een glasfabrikant, zou in de herfst van 1915 te Jumet bij Charleroi gevangen zijn genomen en in het kamp Münster zijn geïnterneerd. Daar zou men hem, aangezien hij andere Belgen bij hun uitwijken over de grenzen geholpen had, hebben doodgeschoten. Ook zijn vrouw was volgens het bericht in Jumet doodgeschoten en het huis van de echtelieden met de grond gelijk gemaakt.

Een ingesteld onderzoek heeft uitgewezen, dat van het doodschieten van de burgergevangene Piron in het kamp Münster niets bekend is. Een Belg van die naam is zelfs niet in het kamp

¹ Deze straf is thans opgeheven – Redactie N. R. C.

geweest. Een echtpaar Piron wordt te Jumet niet vermist. In de gemeente Jumet is bovendien een glasfabrikant of glasblazer van die naam niet bekend. In geheel de omtrek van Charleroi wordt een echtpaar Piron evenmin vermist.

De wegvoering van Belgen.

Havre, 21 december. Deschanel, de voorzitter van de Franse kamer, heeft Schollaert naar aanleiding van de bekendmaking der Belgische arbeiders geantwoord:

De Franse kamer brandmerkt met verontwaardiging de schandelijke daden, die ge voor het aangezicht van de beschaafde wereld onthult. Wij zijn besloten door te vechten totdat de herhaling van dergelijke schendingen van het volkenrecht onmogelijk is gemaakt. Volgens bij de regering ingekomen berichten zijn er alleen in de etappegebieden 40.000 mensen weggevoerd, 15.000 in Antwerpen en 52.000 in Bergen en de Borinage. In een plaats zijn de werklieden van een fabriek van scheikundige stoffen allemaal weggevoerd.

Het Eindhovens Dagblad deelt mede, dat te Turnhout de mannen van 20 tot 45 jaar zich maandag moesten melden bij de Duitse krijgsoverheid en zich voor vertrek gereed houden. Dinsdag kwamen de mannen uit Arendonk voor hetzelfde doel te Turnhout. Tot op heden zijn echter nog geen burgers weggevoerd. Begrijpelijkerwijze gaan de mannen met angst naar de meldingsplaats en met bevende hand tekenen zij.

Van het dorpje Postel, dat buiten de elektrische draadversperring ligt, is de helft der inwoners gevlucht.

De Duitsers verzekeren, dat hier geen wegvoering zal plaats hebben. Volgens hen zullen alleen werklozen, die door de honger gedwongen worden om elders dan in hun vaderland werk te zoeken, worden gedeporteerd.

23 december 1916

De weggevoerde Belgen.

Berlijn, 22 december. De Norddeutsche Allgemeine Zeitung schrijft onder het opschrift: „Belgische werklozen in Duitsland“:

In de ententepers en in de door onze tegenstanders bediende bladen van het onzijdige buitenland zoekt men telkens weer de schijn te wekken, dat het bij het uitkiezen van de Belgische werklozen, die voor wegvoering naar Duitsland in aanmerking komen, onmeedogend toegaat. Nu is het bij een zo diep ingrijpende en uitgebreide maatregel onvermijdelijk, dat er nu en dan een vergissing wordt begaan, maar de bevoegde overheid heeft het zich tot plicht gesteld, alle protesten grondig en zo nauwgezet mogelijk te onderzoeken. Alle protesten, die ook maar enigszins als rechtmatig erkend moeten worden, worden ingewilligd. In al die gevallen zijn de personen zonder uitzondering met de tegemoetkoming die hen naarmate hun geval toekomt, onverwijld naar België teruggebracht.

De deportaties in België.

Het secretariaat van het Internationaal Socialistisch Bureau heeft een telegram ontvangen van Thomaso, secretaris van de Socialistische Partij in Argentinië en lid van de tweede kamer van dat land, waarbij gemeld wordt, dat de sociaaldemocratische partij in Argentinië met de ganse bevolking protest aantekent tegen de

onverschoonbare deportatie der Belgische arbeiders. Protestmeetings zullen gehouden worden en het protest zal aan de Duitse sociaaldemocratische partij worden medegedeeld.

De sociaaldemocratische partij in Uruguay heeft eveneens tegen de deportatie protest aangetekend.

Uit Brabant en Limburg zijn terug meer dan 2000 personen vervoerd naar onbekende bestemming. Er hadden geen ongeregelheden plaats.

26 december 1916

De deportaties in België.

New York, 24 december. Over gans Amerika houden de betogingen tegen de deportaties in België aan. Een reusachtige bijeenkomst is gisteren te Baltimore gehouden. Hibben, de voorzitter van de universiteit te Princeton, zegde, dat de deportaties een aanslag op de beschaving zijn. Hij voegde er bij, dat men met Duitsland niet van gedachten moet wisselen zolang het niet aan België en de wereld de verzekering gegeven heeft, dat het aan dat land toegebrachte kwaad goedge maakt zal worden.

27 december 1916

Voor de Vlaamse krijgsgevangenen te Parchim (Duitsland).

De heer Const. Cleiren schrijft mij op 19 december ll. o.a.: "Voor onze minder begaafde landgenoten, die de voorkeur geven aan korte verhalen, bijzonder als deze met illustraties opgeluisterd zijn, is er helaas zo weinig in onze bibliotheek beschikbaar. Daarin vinden zij het aangename met het nuttige gepaard, de herinneringen van hetgeen er eertijds voorviel, treffen zij er in terug. Tot zelfs de

ongeleetterden kunnen met de meeste aandacht de beeldjes bekijken, hetwelk aan velen de lust tot leren gaf.

De Nederlandse pers bezit een grote prachtige reeks van deze uitgaven. Bv. "Het Leven", "Panorama", "Wereldkroniek", "Prins", "Morks (Boons) Magazijn", "De Sport" (dit laatste of dergelijke zouden zeer in de smaak vallen). Op deze wijze zou ontspanning verschaft kunnen worden aan het grootste en het meest beklagenswaardige deel van onze gevangenen.

Wie wil mij helpen aan de vervulling van deze wens, door mij enige jaargangen (zo mogelijk ook de laatste) van enkele der bovengenoemde werken toe te zenden? Ook enige afleveringen van letterkundige maandbladen zoals Morksmagazijn zijn welkom.

Ze worden graag ontvangen aan het bureau: Malakkastraat 22, Den Haag.

Brieven en geldelijke giften aan mijn adres: Celebesstraat 13, Den Haag.

Marie Berdenis van Berlekom

Presidente "Comité Nederlandse Ambulance in België."

De wegvoering van Belgen.

Havre, 26 december. De regering heeft mededeling ontvangen van een protest door de burgerlijke autoriteiten van de provincie Luxemburg tot baron von Bissing gericht. Uit dat protest blijkt, dat alle gedeporteerden uit Luxemburg te Arlon werken. 400 mannen van 17-55 jaar, waarvan 43 behoren tot het comité voor de verstrekking van levensmiddelen, zijn naar Saksen weggevoerd.

28 december 1916

De wegvoering van Belgen naar Duitsland.

Aan het ministerie van buitenlandse zaken is nog geen antwoord ontvangen op de nota van onze regering inzake de wegvoering van Belgen naar Duitsland.

De wegvoering van Belgen.

Havre, 27 december. De ministers van staat, senatoren en afgevaardigden, die in het land zijn gebleven, hebben zich gewend tot de vertegenwoordigers van de onzijdige staten te Brussel, met verzoek een einde te maken aan de deportaties.

“De vreedzame volken – zegt het verzoek – kunnen niet onbewogen blijven bij deze ernstige schending van de heiligste beginselen van het natuurlijke recht, van het volkenrecht en de internationale overeenkomsten. De eer van de mensheid eist, dat de onpartijdige geschiedenis geen laakbare onverschilligheid voor de ergerlijkste onrechtvaardigheden behoeft op te tekenen.”

29 december 1916

Men meldt ons:

Ook in de provincie Luxemburg is de wegvoering van mannen aangevangen. In deze provincie is er weinig industrie en er zijn geen

werklozen. Voor de werkverschaffing hadden de Belgische plaatselijke autoriteiten op voorbeeldige wijze gezorgd, daarin geholpen door het steuncomité.

Wie geen werk had, kon steeds werk vinden in de grote ondernemingen, die men begonnen had. Aldus werden 750 kilometer buurtspoorwegen aangelegd, 624.000 hectaren moerassige grond verbeterd, 1100 hectaren braakland vruchtbaar gemaakt, 3000 mestputten aangemaakt, nieuwe kerkhoven aangelegd, waterleidingen gebouwd, nieuwe stallingen opgetrokken. Voor al deze openbare werken heeft men voor 9.540.000 frank aan arbeidsloon uitbetaald. Het overgrote gedeelte daarvan komt uit particulier initiatief; de gemeenten, de provincie en de Belgische regering – deze laatste onrechtstreeks – moest er slechts tussenkomen voor 1.750.000 F. Werken van dergelijke aard waren reeds ontworpen en goedgekeurd, maar er is bevel gekomen van de Duitse overheid om die werken te staken, omdat ze geschieden “ten nadele van de openbare budgetten”.

De bestendige deputatie van de provincie Luxemburg heeft geprotesteerd bij de gouverneur-generaal, en in haar protest er op gedrukt, dat het Duits verbod de werkloosheid der arbeiders in het leven riep.

Het heeft niet mogen baten. Reeds ving de deportatie aan te Aarlen. Daar werden 400 mannen van 17 tot 35 jaar weggevoerd, en onder hen zijn er zelfs 43, die behoren tot het comité voor verstrekking van levensmiddelen. Ze zijn naar Saksen weggevoerd.

30 december 1916

Het Eindhovens Dagblad meldt uit Arendonk:

Volgens de laatste kennisgeving moesten alle personen uit ons dorp, voorzien van twee stel kleren, een lepel en een vork, te Turnhout op het stationsplein verschijnen.

Hoewel de betrokkenen voorgoed hun dierbaren vaarwel hadden gezegd, werd aan deportaties nog geen gevolg gegeven en keerden de arme sukkelaars welgezind naar huis terug.

Thans is het echter veranderd. De Duitsers hebben in ons dorp 19 personen opgeschreven, die eerstdaags zullen weggevoerd worden. Mannen en vaders van een talrijk kroost!

Uit vrees voor de wegvoeringen hebben te Postel niet minder dan 80 inwoners, die achter de elektrische draadversperring wonen, de vlucht genomen.

4 januari 1917

De deportaties in België.

Havre, 3 januari. Uit bij de regering ingekomen berichten blijkt, dat er duizend Belgen uit de omstreken van Kamerijk en Valenciennes zijn weggevoerd. Velen hebben longontsteking gekregen tengevolge van de onmenselijke behandeling, die zij in het kamp van Kassel ondergaan hebben. De duizend gedeporteerden zijn letterlijk van alles ontbloot.

5 januari 1917

Wegvoering van Belgen naar Duitsland.

Ondertekend door 16.229 Belgische uitgewekenen, is de volgende smeekbrief door de in Nederland verblijvende Belgen aan de koningin gezonden:

Mevrouw,

Met de diepste eerbied nemen de Belgen, ondergetekend, allen uitgeweken naar uw gastvrij land, de vrijheid, om tot uwe majesteit dit dringende smeekschrift te richten, dat werd ingegeven door de ontzettende en onverdiende smarten, welke op dit ogenblik drukken op onze in het bezette België gebleven landgenoten.

Duizenden mannen worden ontruikt aan hun huiselijke haard, aan hun ouders, aan hun echtgenotes, aan de kinderen, wiens onderstand zij waren; onder wanhoopgeschrei, gesnik en gesmeek, worden zij naar Duitsland weggevoerd en de bezettinghoudende macht geeft haar beslist inzicht te kennen om deze mannen, die vrije en onschuldige burgers zijn, over te leveren aan dwangarbeid. Deze maatregelen, genomen tegen de burgerlijke bevolking van het bezette land, maken scherpe inbreuk op de eenvoudigste beginselen van menselijkheid, van beschaving en van volkenrecht.

Zij gaan tevens gepaard met een in het oog vallende tekortkoming aan uitdrukkelijke verbintenissen door de bezettende macht genomen tegenover het Nederlands gezag, tegenover Belgische wereldlijke en geestelijke autoriteiten om de persoonlijke veiligheid en vrijheid te waarborgen van de vluchtelingen, welke in het land zouden terugkeren.

Alle Belgen hebben een ontroerde erkentelijkheid bewaard van de welwillendheid door uwe majesteit op dat ogenblik betoond tegenover dezen, aan wie zij de gastvrijheid had verleend, met te weigeren ze aan hun lot over te laten zonder van bevoegde vertegenwoordigers van het Duitse rijk de meest afdoende geruststelling te hebben ontvangen over de behandeling welke hen wachtte.

Door deze daad van menslievende bezorgdheid en solidariteit heeft hare majesteit ons aangemoedigd om vandaag opnieuw onze toevlucht te nemen tot de hoge tussenkomt van deze, welke in onze ogen een natie vertegenwoordigt waarvan geheel het verleden de weerspiegeling is van de edelste overleveringen van volkerenrecht en vrijheid.

Nu wij tot uwe majesteit deze kreet van smart en ontferming richten; terwijl wij met voeten worden betreden in onze duurbaarste familiebetrekkingen, in onze vaderlandse gevoelens en onze eerbiedwaardigste verwachtingen, voelen wij in ons de overtuiging, dat onze stem zal worden verhoord, omdat zij de weerklank geeft van de beginselen der rechtvaardigheid en der humaniteit, welke tenslotte altijd zegevieren.

Met de diepste eerbied leggen wij aan de voeten van uwe majesteit de innig gevoelde hulde neer van onze onuitwisbare erkentelijkheid.

Tewerkgestelde geïnterneerden.

De directie van de Naamloze Vennootschap Gazelle Rijwielfabriek Arentsen & Kölling, gevestigd te Dieren, beklaagt er zich in een uitvoerige brief aan de tweede kamer over, dat enkele Belgische geïnterneerden, bij haar in dienst, moesten vertrekken, toen de Algemene Nederlandse Metaalbewerkerbond voor de afdeling der slijpers van haar fabriek een staking had geproclameerd.

Plotseling en zonder enige voorafgaande waarschuwing en nog veel minder overleg, werden de bij haar tewerk gestelde geïnterneerden, zowel bankwerkers als slijpers, in telegrafische opdracht van de generaal-majoor, hoofd der interneringstroepen, uit haar fabriek weggehaald om naar het kamp te Harderwijk te

worden teruggevoerd. Ze meent, dat dit is gebeurd op verlangen van de Algemene Nederlandse Metaalbewerkerbond en verder op de krachtige aandrang van de heer Folmer, directeur van de werkloosheidsverzekering en arbeidsbemiddeling.

De wegvoering van Belgen.

Havre, 4 januari. De Zweedse socialisten, te Stockholm vergaderd, hebben aan minister Vandervelde een telegram gezonden, waarin zij tegen de wegvoering van Belgen protesteren en verklaren dat zij de Zweedse regering zullen verzoeken, daaromtrent naar Berlijn een vertoog te richten op grond van het volkenrecht.

Havre, 4 januari. Belgische vluchtelingen in Engeland, ten getale van 200.000, hebben aan de paus, koningin Wilhelmina en president Wilson een verzoekschrift met de volgende inhoud gezonden:

De Belgische vluchtelingen, bewogen door het even vreselijke als onverdiende lijden van hun ongelukkige, in België gebleven landgenoten, doen een beroep op uw gevoel van billijkheid en menslievendheid, ten einde het in België heersende gezag ertoe te brengen, de onmenselijke wegvoering in slavernij van zeer veel Belgen te doen eindigen.

Vervolgens zeggen de verzoekers, dat België nimmer tekort is geschoten in zijn verplichtingen tegenover de mogendheden, die zijn onzijdigheid hebben gewaarborgd en dringen er nogmaals op aan, alles in het werk te stellen, om praktijken, welke zonder voorbeeld zijn in de annalen van de Europese oorlogen, te doen ophouden.

8 januari 1917

Betoging tegen het wegvoeren van Belgen.

Parijs, 8 januari. Een ontzaglijke menigte had aan de oproeping van de Liga voor de rechten van de mens gevolg gegeven, welke liga een betoging tegen het wegvoeren van de Belgen had belegd. De oud-minister Painlevé en de Belgen Maeterlinck en van der Velde hielden redevoeringen.

De dichter Maeterlinck verklaarde, dat het beroep van de Belgische werklieden een van de meest hartverscheurende noodkreten was, die op aarde hadden weerklonken. Hij bezwoer de onzijdigen alles te doen wat hun plicht was, zij hebben weliswaar verzet aangetekend, sommige met zeer lovenswaardige nadruk. Spanje heeft enige beloften gekregen, Duitse beloften over verzachting van de maatregel en terugvoering van de Belgen. De Verenigde Staten zijn heviger in beroering gekomen dan de anderen, de betogingen zijn elkaar opgevolgd. Maar wat is dat alles in vergelijking met wat zij zouden moeten doen om hun geweten van schuld te bevrijden tegenover de geschiedenis, die hen zal beoordelen.

Van der Velde herinnerde aan de uitroep waarmee het beroep van de Belgische werklieden besluit: "Aangaande ons, als het geweld er een ogenblik mocht in slagen ons lichaam tot slavernij te dwingen, onze zielen zullen nooit iets anders willen dan de onafhankelijkheid van ons land en de triomf van het recht."